

Voortgangsrapportage PFAS Zeeland van de PFAS coördinatoren

*Liz van Duin (namens de Rijksoverheid)
Maarten de Hoog (namens de Provincie Zeeland)*

Versie 8 november 2022

Inleiding

Op 29 maart jl. hebben minister Harbers en gedeputeerde Van der Velde twee PFAS-coördinatoren voor Zeeland aangesteld. Liz van Duin voert de regie voor de Rijks PFAS-zaken, waar Maarten de Hoog dit doet voor de regio. Voor u ligt de tweede voortgangsrapportage van de twee PFAS-coördinatoren. De twee coördinatoren dragen zorg voor het aanjagen en stroomlijnen van de lopende acties en onderzoeken inzake PFAS Zeeland, en zien toe op een kordate aanpak. De coördinatoren rapporteren hier eens per kwartaal over aan hun opdrachtgevers, minister Harbers, staatssecretaris Heijnen en gedeputeerde Van der Velde. Deze rapportages kunnen door de opdrachtgevers worden benut om andere partijen en bijvoorbeeld Provinciale Staten te informeren.

De coördinatoren rapporteren aan de hand van het door hun opgestelde werkplan. Aan de hand van de vier sporen worden de acties die dat behoeven van voortgang voorzien. Deze voortgang betekent voor sommige acties een afronding; dit zijn bijvoorbeeld de onderzoeken die inmiddels zijn afgerond. Deze zullen daarna uit het werkplan worden verwijderd, zodat het werkplan actueel en in beweging blijft. Voor de volgende rapportage zal het voedselveiligheidsonderzoek als voltooid worden beschouwd, en zullen er daarnaast geen nieuwe acties worden toegevoegd. Dit plan is tot stand gekomen met de bijdragen van het ministerie van IenW, DG Water en Bodem en Rijkswaterstaat, en de Provincie Zeeland.

Spoor 1: Internationaal

1.1 PFAS-restrictievoorstel

- Ambitie: Europees verbod op alle PFAS in niet-essentiële toepassingen
- Termijn: ambitie van Nederland is om het verbod in 2025 in te laten gaan.
- Trekker: Ministerie IenW

Voortgang juni 2022:

Nederland is samen met Duitsland, Noorwegen, Denemarken en Zweden initiatiefnemer in een Europese PFAS-restrictievoorstel voor alle niet-essentiële toepassingen. Dit is in gezamenlijke voorbereiding en zal worden ingediend bij de European Chemicals Agency (ECHA). Recent (mei, 2022) is de verwachting door de EC uitgesproken dat het verbod niet voor 2025 actief zal zijn.

Voortgang November 2022

In januari 2023 wordt het PFAS-restrictie voorstel ingediend bij de ECHA. In maart dat jaar start de consultatieronde, waar belanghebbenden op het voorstel kunnen reageren. Daarnaast vormen wetenschappelijke comités een advies, met een looptijd van 12 maanden. Het voorstel kan dan eind 2024 worden voorgelegd aan de lidstaten.

1.2 Reductiedoelstelling Internationale Scheldec commissie (ISC)

- Ambitie: tijdens Vlaams (2021-2022) en Nederlands (2023-2024) voorzitterschap reductiedoelstelling afspreken. Alle vertegenwoordigers van de ISC deelnemende delegaties meenemen in de PFAS problematiek. Streven is om in 2023 afspraken te hebben gemaakt, met ruimte voor uitloop in 2024.
- Korte termijn: 13 juni 2022 start traject met expertbijeenkomst PFAS in Hulst.
- Trekker: IenW. RWS-ZD levert in opdracht van IenW de delegatieleider en secretaris en neemt deel in de verschillende werkgroepen die lopen vanuit de commissie.

Voortgang juni 2022:

Nederland stuurt, samen met Vlaamse delegatie, aan op reductiedoelstellingen binnen de ISC m.b.t. microverontreiniging (waaronder PFAS en andere zeer zorgwekkende stoffen). Sinds 2019 wordt PFAS geagendeerd in de ISC. In december 2021 hebben de delegaties mandaat gegeven om verder te gaan met het onderwerp.

Op 13 juni 2022 heeft de ISC PFAS expertworkshop plaatsgevonden met als doel kennisuitwisseling, resulterende in een gedeelde urgentie van aanwezigen m.b.t. aanpak PFAS. Op 23 juni 2022 is het eerstvolgende ISC delegatieoverleg waarin de NL-delegatie de volgende PFAS gerelateerde punten aan de orde zal stellen:

- In ISC-verband afspraken maken over minimale monitoring (soorten PFAS en frequentie) ten behoeve van vergelijkbaarheid en gedragen kennisbeeld.
- Kennisuitwisseling en afspraken maken over VTH: één aanpak voor vergunningen in hele Schelde stroomgebied
- Uitwisseling over zeer zorgwekkende stoffen en opkomende stoffen, niet enkel PFAS.
- Komen tot ISC-reductiedoelstelling microverontreinigingen (waaronder PFAS)

Voortgang november 2022:

Op 23 juni 2022 heeft het ISC-delegatieoverleg plaatsgevonden waarin door de Nederlandse delegatie de PFAS gerelateerde punten, zoals gemeld in de voortgangsrapportage van juni, aan de orde zijn gesteld. De belangrijkste uitkomsten uit dit overleg waren als volgt;

- Afgesproken is dat de Vlaamse en Nederlandse delegaties, onder vlag ISC, het ISC-plan reductiedoelstellingen voor microverontreinigingen verder verkennen en uitwerken. Het verkenningsgesprek met Vlaanderen heeft op 21 oktober plaatsgevonden. Vervolgens wordt er gekeken naar de mogelijkheden om een projectteam op te richten voor PFAS binnen het ISC.
- Het streven is om komend jaar alle delegaties mee te krijgen in de ambities voor de reductiedoelstellingen.

Het eerstvolgende ISC delegatie overleg vindt op 12 december plaats. De plenaire vergadering is op 13 december.

1.3 Onderhouden van contacten met Vlaanderen over emissiebeheer PFAS

- Ambitie: afstemmen beleidskeuzes over emissiebeheer (een breder doel dan alleen PFAS, dus ook andere ZZS) en normen voor het oppervlaktewater. Het voeren van een frequent bilateraal overleg (ambtelijk en bestuurlijk). We willen komen tot effectieve vergunningverlening, toezicht en handhaving ten aanzien van PFAS-emissies en afstemming Nederland-Vlaanderen over adviezen aan burgers (bijvoorbeeld zwemmen en voedselveiligheid).
- Trekker: de beide PFAS-coördinatoren en de Vlaamse PFAS-opdrachthouder.
- Korte termijn: regelmatig overleg tussen de twee Nederlandse coördinatoren en de Vlaamse opdrachthouder.
- Overleg met het departement Omgeving en de Provincies Oost-Vlaanderen en Antwerpen over lopende vergunningen (eventueel uit te breiden met andere bevoegde gezagen).

Voortgang juni 2022:

De PFAS-coördinatoren staan in goed contact met de Vlaamse opdrachthouder dhr. Vrancken. Zij voeren regelmatig overleg en zorgen daarnaast ook voor de Nederlandse en Vlaamse (ambtelijke) verbinding.

Zo vond er op 2 juni jl. een kennisuitwisseling plaats tussen Nederland en Vlaanderen over de aanpak en uitloging van PFAS in grondverzet (o.a. toelichting van het Nederlandse handelingskader PFAS). Deze kennisdeling draagt bij aan het opstellen van Vlaams beleid, en daarmee aan de totstandkoming van een gelijkwaardige PFAS-aanpak; dit betreft onder meer de vergunningverlening, handhaving en toezicht.

Minister Demir (Vlaanderen) heeft inmiddels 27 emissievergunningen van bedrijven aangescherpt, wat bijdraagt aan de vermindering van grensoverschrijdende PFAS-emissie in de Westerschelde. Minister Demir kiest heeft hierbij meerdere malen de meest scherpe norm toegepast, ook als adviezen en bedrijven pleiten voor ruimere normen in de vergunningen.

Daarnaast heeft de Vlaamse regering aanpassing van de regelgeving rond lozingen van PFAS in water tot 6 juni ter inzage gelegd. Deze behelst dat het lozen van gevaarlijke stoffen, waaronder PFAS, boven het indelingscriterium of de rapportagegrens (voor PFAS zijn beide bepaald op 0,1µg/l), enkel nog mogelijk is indien er in de vergunning bijzondere vergunningsvoorwaarden zijn/worden opgenomen. Verwacht wordt dat deze regelgeving binnenkort definitief wordt gemaakt.

In de overleggen tussen Nederland en Vlaanderen wordt de voortgang van deze inspanningen besproken. Voor de komende periode is het doel om concreet te becijferen hoeveel minder PFAS-lozingen in de praktijk hierdoor plaats vinden.

Voortgang November 2022:

Op 24 augustus vond onder leiding van de PFAS-coördinatoren en de Vlaamse opdrachthouder Karl Vrancken een kennisuitwisseling plaats waar verschillende Vlaamse en Nederlandse experts bij elkaar kwamen om lopende acties te bespreken en kennis te delen op het gebied van emissies, PFAS-dynamieken in water en bodem, en informatievoorziening. De uitwisseling werd als zeer opbouwend en informatief ervaren. Hieruit volgend zijn diverse vervolgacties benoemd.

Eén daarvan betrof de actie tussen Rijkswaterstaat en de Vlaamse Milieumaatschappij om te kijken naar de manier waarop de impact van emissies op het ontvangend watersysteem wordt beoordeeld. Op 20 oktober heeft hier een eerste overleg voor plaats gevonden. Zowel Nederland als Vlaanderen maakt daarbij gebruik van de Immissietoets. Hier is geconcludeerd dat Nederland en Vlaanderen, op enkele details na, dezelfde systematiek hanteren. Vervolgactie is om in een verdiepend overleg te kijken naar zowel de onderdelen van de toets als de beleidsverschillen.

Daarnaast hebben er meerdere gesprekken plaats gevonden over de lozingsnormen in de vergunningverlening van de Vlaamse afvalverwerker Indaver. Mede door deze gesprekken was Vlaanderen in staat om de lozingsnormen naar beneden bij te stellen.

1.4 Uitvoeringsoverleg Nederland/Vlaanderen in werkgroep grensoverschrijdende aspecten

- Ambitie: Op uitvoerend niveau elkaar informeren over de ontwikkelingen in het PFAS-dossier, voorkomen van verrassingen, ambtelijke afstemming met Vlaanderen.

- Trekker: Provincie Zeeland
- Korte termijn: de werkgroep 'grensoverschrijdende aspecten' is op 22 april 2022 bij elkaar geweest.
- Deelnemend: IenW, Provincie Zeeland, Vlaanderen, RWS-ZD, VMM, RIVM. Vlaams departement MOW, provincie Antwerpen, Vlaams departement Omgeving, LNV, North Sea Port, DCMR, RUD-Zeeland, ZMF

Voortgang juni 2022:

Op 22 april 2022 is de werkgroep meest recentelijk bijeen geweest. Op dit moment zijn er geen nieuwe ontwikkelingen te vermelden.

Voortgang november 2022:

Gezien zowel de regelmatige contacten met Vlaamse contactpersonen via de coördinatoren, als de intensievere contacten tussen Vlaamse en Nederlandse organisaties en werksessies zoals onder meer gehouden op 24 augustus (zie ook actie 1.3), wordt geen noodzaak gezien deze brede groep opnieuw bij elkaar te brengen. Deze actie wordt als afgerond beschouwd.

1.5 Verhalen PFAS-schade op vervuilers onderzoeken en bespreken

- Ambitie: Juridische mogelijkheden om PFAS-schade te verhalen onderzoeken en in gesprek gaan met Vlaamse overheden over gezamenlijk optrekken in verhalen van PFAS-schade.
- Trekker: PFAS-coördinatoren

Voortgang juni 2022:

Op 20 april jl. is een motie van het Tweede Kamerlid Hagen aangenomen, die de regering verzoekt om samen met Vlaanderen de juridische mogelijkheden waarmee 3M verantwoordelijk gesteld kan worden voor de PFAS-schade in de Westerschelde in kaart te brengen en waar mogelijk ook gezamenlijk de schade te verhalen op 3M.

Het Rijk en de Provincie Zeeland verkennen de mogelijkheden om de schade die wordt toegebracht door PFAS in de Westerschelde te verhalen. In de brief voorafgaand het Wetgevingsoverleg Water (okt/nov) zal een toelichting gegeven worden over de juridische mogelijkheden en de verdere vervolgstappen ter invulling van de motie.

Door Nederland is contact gezocht met Vlaanderen om te bezien waar we elkaar kunnen versterken. De eerste gesprekken hebben inmiddels plaats gevonden.

Bedrijven en organisaties die schade ondervinden van de PFAS in de Westerschelde en op de hoogte gehouden willen worden van de eventuele stappen die gezet gaan worden kunnen zich hiervoor aanmelden via pfas@zeeland.nl.

Voortgang november 2022:

Het ministerie van IenW heeft de verschillende opties om de PFAS-schade te verhalen verkend en in beeld gebracht. Het vervolgtraject wordt nu in gang gezet. Hierover volgt bij de start van dit traject nadere informatie, zodat dit de positie van Nederland geen schade toebrengt. Rijkswaterstaat mede inventariseert de geleden schade en zal daarmee bijdragen aan de opzet van de claim.

Spoor 2: Nationaal

2.1 Vermindering blootstelling aan PFAS

- Ambitie: blootstelling van mensen aan PFAS te verminderen. De Ministeries van IenW, LNV en VWS bereiden gezamenlijk een opdracht aan het RIVM voor. Dit gaat om een traject dat drie jaar gaat lopen, wat onder meer onderzoek naar PFAS in voedsel en drinkwater, bloedonderzoek, scenario's voor het verminderen van blootstelling, het samenstellen van maatregelenpakketten en lange termijn monitoring bevatten.
- Korte termijn: op hoofdlijnen is er inhoudelijke overeenstemming gekomen. Rijksfinanciering van het onderzoek-, maatregel- en monitoringspakket wordt nader uitwerkt.
- Trekker: Ministeries van IenW, LNV en VWS.

Voortgang november 2022:

Op 1 november is door IenW, mede namens VWS en LNV, de opdracht voor het RIVM-onderzoeksprogramma naar blootstelling en daaraan gerelateerde gezondheidseffecten gegeven aan het RIVM. Het programma wordt iteratief vormgegeven. Dit betekent dat de opdracht op hoofdlijnen is vastgesteld, en vervolgens gezamenlijk met de betrokken partijen verder zal worden vorm gegeven. De eerstvolgende stap is het organiseren van een brede workshop met alle betrokken stakeholders, waaronder Zeeuwse partijen. Deze zal eind 2022, uiterlijk begin 2023 worden georganiseerd.

De betrokken ministeries bespreken de voortgang van het onderzoeksprogramma in de hiervoor opgerichte stuurgroep (zie actie 4.2).

2.2 Bronnenonderzoek Kanaal Gent-Terneuzen (KGT)

- Ambitie: Inzichtelijk maken van de bronnen die zorgen voor de belangrijkste normoverschrijdingen en daarmee ook voor de probleemstoffen van KGT.
- Korte termijn: afronding van dat bronnenonderzoek wordt voor de zomer 2022 verwacht.
- Trekker: RWS-ZD samen met de Vlaamse Milieumaatschappij.

Voortgang juni 2022:

Analyse op beschikbare meetgegevens wordt uitgevoerd om mogelijke bronnen van probleemstoffen - waaronder PFAS - te achterhalen. Dit onderzoek is in mei 2022 gestart en wordt naar verwachting in juli 2022 opgeleverd.

Voortgang november 2022:

Het onderzoek is afgerond. De coördinatoren bespreken welke vervolgstappen zullen worden gezet. Uit het onderzoek is onder andere gebleken dat een relatief groot gedeelte van de PFAS-concentraties via bovenstroomse lozingen/bronnen in het kanaal terecht komt. Dit inzicht geeft aanleiding om navraag te doen welke emissie-reducerende maatregelen Vlaanderen treft om de waterkwaliteit te verbeteren. Dit betreft onder meer het bespreken van de uitkomsten van het rapport in de Internationale Schelde Commissie (ISC) in het eerstvolgende delegatie-overleg in december 2022.

2.3 Inventarisatie PFAS in indirecte lozingen

- Ambitie: In beeld brengen van PFAS-emissies voortkomend uit *indirecte lozingen*; dit zijn lozingen die als afvalwater op een riool of waterzuivering van derden geloosd worden.
- Korte termijn: De resultaten zullen in juli 2022 beschikbaar komen.
- Trekker: Provincie Zeeland.

Voortgang juni 2022:

In aanvulling op eerder uitgevoerde onderzoeken in de tweede helft van 2021 is met ingang van 2022 bij een aantal bedrijven PFAS toegevoegd aan het analysepakket van de bemonsteringen volgens het reguliere meetprogramma.

De resultaten worden na het eerste halfjaar van 2022 geëvalueerd met de omgevingsdiensten waarna afspraken over voortzetting volgen. Met de omgevingsdiensten kijken we op basis van de resultaten of er aanleiding is voor het aanpassen van vergunningen.

Voortgang november 2022:

Op basis van de resultaten van het eerste halfjaar van 2022, zijn met de omgevingsdiensten afspraken over de voortzetting gemaakt. Met de omgevingsdiensten kijkt de Provincie Zeeland op basis van de resultaten met een tweetal bedrijven of er aanleiding is voor het aanpassen van vergunningen en/of het opstellen van een plan van aanpak om de lozing te reduceren.

2.4 Inventarisatie PFAS RWZI's

- Ambitie: In beeld brengen PFAS-emissies RWZI's in Zeeland
- Korte termijn: Resultaten volgen in de tweede helft 2022
- Trekker: Waterschap Scheldestromen (opvolging door Provincie Zeeland)

Voortgang juni 2022:

In navolging van het STOWA rapport over PFAS in effluentlozingen van RWZI's, voert het Waterschap Scheldestromen een vervolgonderzoek uit op alle Zeeuwse RWZI's om inzicht te verkrijgen in aanwezigheid van PFAS.

Voortgang november 2022:

Met de projectleider van het STOWA-onderzoek heeft afstemming plaatsgevonden om het onderzoek op overeenkomstige wijze uit te voeren. Buiten een enkele ad hoc bemonstering heeft het beoogde brede Zeeuwse onderzoek nog niet plaatsgevonden. Door waterschap Scheldestromen is aangegeven dat uitvoering gepland staat voor eerste helft van 2023.

2.5 Lozing PFAS vanuit RWZI Bath

- Ambitie: Verminderen of beëindigen van de lozing van PFAS in het effluent van de RWZI Bath. Daarvoor is het nodig om aan de hand van het vermijdings- en reductieprogramma van ATM te onderzoeken welke mogelijkheden er zijn voor reductie van PFAS (en andere ZZS) in deze lozing. Daarnaast onderzoeken we of en hoe de vergunningen van de RWZI aangepast kunnen worden.
- Korte termijn: Afronding vermijdings- en reductieprogramma spoedig verwacht.
- Trekker: Omgevingsdienst Midden-West Brabant voor vermijdings- en reductieprogramma. Vergunningen RWZI bevoegde gezagen Provincie Zeeland (omgevingsvergunning) en RWS-ZD (lozing) en ontvanger en verwerker afvalwater Waterschap Brabantse Delta.

Voortgang juni 2022:

ATM heeft op 31 mei een vermijdings- en reductieprogramma voor PFAS ingediend bij de OMWB. ATM geeft aan dat nader onderzoek nodig is naar de herkomst van PFAS. Dit nader onderzoek is nodig om inzicht te krijgen in de mogelijkheid tot reductie van met name PFOS, maar ook PFAS in het algemeen. Het vervolgonderzoek concentreert zich op afvalstromen die potentieel verdacht zijn op de aanwezigheid van PFAS algemeen, waaronder PFOS. OMWB beoordeelt het vermijdings- en reductieprogramma.

Begin juni werd bekend dat Sabic uit Bergen op Zoom ongeveer 50kg PFAS per jaar in de Westerschede loost. Uit contacten met de Provincie Noord-Brabant blijkt dat het bedrijf en ODMWB dit voortvarend oppakken. Er wordt aangekoerst op een reductie van 90%. Medio augustus zal Sabic met een voortgang komen op deze reductiedoelstelling.

Voortgang november 2022:

Er vindt ambtelijk en bestuurlijk overleg plaats tussen Brabant en Zeeland met als doel te komen tot vermindering van de lozingen van Sabic en ATM. Vanuit de Provincie Noord-Brabant is aangegeven dat er gewerkt wordt aan deze dossiers. Noord-Brabant bekijkt diverse vergunningen op basis van PFAS-normen. Op welke termijn de vergunningen bekeken en waar nodig geactualiseerd zijn, is niet aan te geven.

RWS-ZD heeft het vermijdings- en reductieprogramma via de Provincie Zeeland begin oktober ontvangen. Rijkswaterstaat leest mee vanuit haar verantwoordelijkheid binnen de Kaderrichtlijn Water. RWS-ZD zal samen met Provincie Zeeland optrekken om de komende maanden hierover advies te geven richting OMWB.

2.6 Grensoverschrijdende vergunningen (verdragen Helsinki/Espoo)

- Ambitie: Grensoverschrijdende vergunningen die conform verdragen Helsinki/ Espoo vanuit Vlaanderen worden aangeboden worden door bevoegd gezag (gemeenten, Provincie Zeeland, Omgevingsdienst of Rijkswaterstaat) aan Nederlandse kant beoordeeld en waar nodig van advies aan Vlaams bevoegd gezag voorzien.
- Korte termijn: Er is een werkgroep actief van Provincie Zeeland, RUD Zeeland en RWS-ZD om proces te optimaliseren en toekomst afspraken te maken.
- Trekker: IenW/ RWS WV (Espoo), RWS-ZD, de Regionale Uitvoeringsdienst Zeeland (RUD), Provincie Zeeland.

Voortgang juni 2022:

Grensoverschrijdende vergunningen zijn een belangrijke bronaanpak. Hier ligt ook een sterke link met de coördinatoren op emissiebeleid met Vlaanderen. Rijkswaterstaat heeft tot nu toe twee adviezen uitgebracht op de vergunningsaanvraag van Indaver Antwerpen. De Minister in Vlaanderen heeft parallel aan de eerste analyse en het advies vanuit Rijkswaterstaat o.a. de lozingsnormen aangepast, waarop de aanvraag nogmaals is geanalyseerd en beoordeeld en een tweede advies is uitgebracht.

Als het gaat om de ambtelijke werkgroep (met Provincie Zeeland, RUD Zeeland en RWS-ZD), heeft deze inzichtelijk gemaakt hoe het proces van grensoverschrijdende vergunningen verloopt. Daarbij wordt gezorgd voor een goede informatieoverdracht naar alle belanghebbende partijen. Focus wordt nu gelegd op grensoverschrijdende samenwerking tussen Nederland en Vlaanderen op het gebied van lozingsactiviteiten.

Voortgang november 2022:

Het beoordelen van de grensoverschrijdende vergunningen vraagt om een grote inzet van vergunningsspecialisten. Op dit moment is deze expertise schaars. RWS-ZD heeft stappen gezet om het proces van adviesvragen en beoordelingen efficiënter in te regelen en beter in beeld te brengen. Dit proces loopt in gezamenlijkheid met de Provincie Zeeland en RUD. Het streven is om structureel meer inzet te kunnen leveren. De verwachting is dat daar vanaf 2023 meer duidelijkheid over komt.

Tot eind 2022 wordt door RUD Zeeland in opdracht van de Provincie Zeeland een pilot uitgevoerd om te bezien op welke manier een selectie en prioritering plaats kan vinden van welke vergunningaanvragen beoordeeld moeten worden. Op die manier kan de capaciteit zo efficiënt mogelijk ingezet worden. Eind 2022 zal een besluit worden genomen over de voortzetting en/ of uitbreiding van de extra capaciteit die door de Provincie Zeeland beschikbaar is gesteld.

Spoor 3: Onderzoeken en monitoring

3.1 Voedselveiligheidsonderzoek

- Ambitie: Risicobeoordeling en advisering ten aanzien van gezondheidsrisico's bij eten van vis, schaal- en schelpdieren en zeegroenten uit de Westerschelde
- Korte termijn: publicatie voorzien op 24 mei inclusief advies.
- Trekker: Provincie Zeeland.

Voortgang:

Op 25 mei jl. is het voedselveiligheidsonderzoek gepubliceerd. Dit rapport is ook met de Tweede Kamer gedeeld. Op basis van het rapport adviseert de GGD-Zeeland en het Voedingscentrum om geen zelf gevangen vis en zelf gevangen garnalen te eten uit de Westerschelde. Ook het GGD-advies om de consumptie van zelf geraapte mosselen en oesters uit de Westerschelde te beperken tot niet meer dan tien keer per jaar blijft van kracht.

Vanuit het Rijk wordt gewerkt op Europees niveau aan de vaststelling van maximale limieten voor PFAS in vis, garnalen en weekdieren, waarmee de verkoop van die producten verboden wordt als ze te veel PFAS bevatten. De maximale limieten kunnen naar verwachting in 2023 ingaan.

Voortgang november 2022:

Op 25 mei jl. is het voedselveiligheidsonderzoek gepubliceerd. Dit rapport is ook met de Tweede Kamer gedeeld. Op basis van het rapport adviseert de GGD-Zeeland en het Voedingscentrum om geen zelf gevangen vis en zelf gevangen garnalen te eten uit de Westerschelde. Ook het GGD-advies om de consumptie van zelf geraapte mosselen en oesters uit de Westerschelde te beperken tot niet meer dan tien keer per jaar blijft van kracht.

Per 1 januari gelden Europees maximale (productlimieten) voor PFAS in vis, garnalen en weekdieren, waarmee de verkoop van die producten verboden wordt als ze te veel PFAS bevatten. De NVWA is verantwoordelijk voor de controle hierop. Het ministerie van LNV voorziet in het kader van deze limieten extra onderzoek te doen.

3.2 Monitoring Waterstaatkundige Toestand des Lands (MWTL)

- Ambitie: Inzichtelijk maken ontwikkeling PFAS-gehalten in de Westerschelde;
- Korte termijn: PFAS wordt regulier 13 keer per jaar gemeten in verschillende compartimenten zoals water, sediment en biota (vis). Twee extra locaties zijn opgevoerd in de Westerschelde in 2022 waar PFAS gemeten wordt (Hansweert en Vlissingen). Data op tijd en beschikbaar stellen en analyseren waar mogelijk/nodig.
- Trekker: RWS (WVL, CIV en ZD)

Voortgang juni 2022:

Het rapport van de Universiteit Utrecht met analyse van beschikbare data uit 2021, wordt in opdracht van RWS-ZD geactualiseerd met data van de aanvullende meetpunten en meest recente metingen (deels 2022). Dit rapport wordt naar verwachting in Q3 opgeleverd.

Voortgang november 2022:

De RUU heeft de update van de concentraties in de Westerschelde opgesteld en als bijlage bij het eerdere rapport gepubliceerd. In deze update zijn voor de Westerschelde locaties de meetgegevens in oppervlaktewater aangevuld met gegevens van januari 2021 t/m mei 2022. Er is een afname van PFBS en PFBA te zien. Voor alle overige concentraties PFAS is in algemene zin geen significante afname te zien.

RWS ontsluit jaarlijks meetgegevens uit het reguliere monitoringsnetwerk (MWTL) omstreeks een half jaar na het meetjaar. Om dit te versnellen worden vanaf nu de MWTL PFAS-meetgegevens per kwartaal ontsloten en aangeleverd aan relevante partijen, zoals de Provincie Zeeland, ten behoeve van de informatievoorziening (zie actie 4.5).

3.3 Zwemwatermonitoring

- Ambitie: beoordeling gezondheidsrisico's zwemmen in de Westerschelde.
- Korte termijn: In fase 1 worden de langjarige PFAS-metingen van RWS geanalyseerd door RIVM. Hieruit worden conclusies getrokken, die vervolgens in fase 2 worden gecheckt. In fase 2 worden tevens specifieke PFAS-metingen op zwemwaterlocaties uitgevoerd, waardoor in de loop van dit zwemseizoen beter inzicht in de risico's ten aanzien van zwemmen in de Westerschelde ontstaat. Publicatie van het uitkomsten van fase 1 is voorzien in de week van 2 mei (aan het begin van het zwemseizoen).
- Trekker: RWS-ZD. Provincie Zeeland en GGD adviseren op basis van de data.

Voortgang juni 2022:

Fase 1 van het onderzoek is door RIVM opgeleverd in mei 2022. De uitkomst van het onderzoek was:

- Op meetlocatie Schaar van Ouden Doel was de hoeveelheid PFAS lager dan de vergelijkingslocatie (in Brabant), waardoor kan worden geconcludeerd dat er geen negatieve gevolgen voor de gezondheid te verwachten zijn.
- Bij meetlocatie Bath RWZI was de hoeveelheid PFAS hoger dan de vergelijkingslocatie. Of zwemmen in water met deze hoeveelheid PFAS kan leiden tot gevolgen voor de gezondheid is niet onderzocht. Rijkswaterstaat heeft verdunningsberekeningen gedaan, waardoor een inschatting is gemaakt voor de waarden op zwemwaterlocaties.
- Beide meetlocaties zijn geen officiële zwemplekken. Rijkswaterstaat verwacht dat de hoeveelheid PFAS op officiële zwemplekken in de Westerschelde veel lager is door verdunning met Noordzeewater.

Provincie Zeeland en GGD hebben op basis van deze uitkomsten, en van de verdunning die optreedt, geconcludeerd dat er geen gezondheidsrisico's te verwachten zijn op de aangewezen zwemwaterlocaties.

In fase 2 van het onderzoek worden op drie verschillende zwemlocaties bij Perkpolder, Baarland en Vlissingen monsters genomen als controle op fase 1. Fase 2 is gestart in april. Dit onderzoek loopt en de uitkomsten worden in de loop van 2022 verwacht.

Voortgang november 2022:

De ingewonnen data uit fase 2 worden momenteel geanalyseerd. De verwachting is dat op basis van de uitkomsten die eind 2022 volgen, het eerder uitgegeven zwemadvies kan worden bevestigd of een aangepast zwemadvies kan worden uitgebracht. Indien in de uitkomsten

bijzonderheden vertonen, waardoor dit niet mogelijk is, dan zal opdrachtverlening aan RIVM begin 2023 plaatsvinden

3.4 Grondwatermonitoring

- Ambitie: In het kader van de KRW de PFAS waarden in het grondwater inzichtelijk maken
- Korte termijn: In afstemming met andere provincies wordt een driejaarlijkse centrale monstername ronde gehouden waarbij de parameter PFAS is toegevoegd aan het analysepakket. Analyseresultaten van 28 meetpunten zijn bekend en zijn deels gecommuniceerd in brief van GS aan PS voorafgaand aan het debat van 22 april jl.
- Trekker: Provincie Zeeland

Voortgang juni 2022:

Voorjaar 2022 zijn metingen uitgevoerd in het grondwater in de Provincie Zeeland voor de Kaderrichtlijn Water. Naast het gebruikelijke onderzoek is er in 45 peilbuizen extra onderzoek gedaan naar het voorkomen van 38 PFAS. 11 PFAS zijn in 1 of meerdere peilbuizen aangetroffen, PFOA, PFBS en PFBA worden het meest aangetroffen. Er zijn geen overschrijdingen geconstateerd van de in juli 2021 door RIVM vastgestelde Indicatieve Niveaus voor Ernstige Verontreiniging (INEV) van grond en grondwater met PFOA, PFOS en GEN-X. Op de meeste locaties is PFOA en PFBA aangetroffen in het grondwater boven detectielimieten, op 10-15 locaties zijn daarnaast nog enkele andere PFAS aangetroffen. Op de resultaten wordt een nadere analyse uitgevoerd in relatie tot andere parameters, en er worden kaartbeelden samengesteld om de data inzichtelijk te maken.

Voortgang november 2022:

Zoals in de vorige voortgangsrapportage is gemeld, zijn er geen overschrijdingen geconstateerd van de in juli 2021 door het RIVM gepubliceerde Indicatieve Niveaus voor Ernstige Verontreiniging (INEV) van grond en grondwater met PFOA, PFOS en GEN-X. Van de meetgegevens zijn kaarten gemaakt zodat die gedeeld kunnen worden met de andere Zeeuwse overheden en belanghebbenden.

Afgelopen periode is een korte analyse uitgevoerd op de grondwatermonsters. Daaruit komt naar voren dat er geen aanwijzingen zijn dat de PFAS-concentraties in grondwater veroorzaakt worden door kwel vanuit de grote wateren. Een nadere analyse is nodig om de regionale verschillen die de kaarten laten zien te kunnen verklaren.

3.5 Onderzoek ecologische toestand Westerschelde & KGT

- Ambitie: Onderzoek naar de ecologische effecten van PFAS en andere probleemstoffen op de waterkwaliteitsdoelen en doelsoorten.
- Korte termijn: opdrachtverlening volgt vanuit RWS in samenwerking en financiering met Provincie Zeeland en LNV. Medewerking van Coalitie Delta Natuurlijk en North Seaport. Onderzoek staat gepland in 2022-2024
- Trekker: RWS-ZD

Voortgang juni 2022:

Vorbereiding van het onderzoek verloopt naar verwachting. Voorzien is najaar 2022 te starten met uitgebreid literatuuronderzoek en in 2023 aanvullend onderzoek uit te voeren.

Voortgang november 2022:

RWS-ZD heeft de opdracht verleend aan Wageningen Marine Research. In het najaar van 2022 wordt verkend of er andere overheidspartijen kansen voor meekoppeling zien in het onderzoek. In december 2022 wordt gestart met een literatuuronderzoek, en in 2023 wordt er actief in het veld bemonsterd. De uitkomsten van het onderzoek worden in 2024 verwacht.

3.6 Milieu kosten baten analyse (MKBA) kostenderving slechte waterkwaliteit

- Ambitie: In beeld brengen verschillende type schade (direct en indirect) van slechte waterkwaliteit en vertaling daarvan in communicatiemateriaal. De wens leeft om schade in beeld te brengen en uit te zoeken of de schade in overleg met Vlaanderen (deels) te verhalen kan zijn.
- Korte termijn: -
- Trekker: IenW

Voortgang juni 2022:

Uitvoering van kostenanalyse wordt door het ministerie van IenW opgepakt binnen het spoor 'verhalen PFAS-schade op vervuilers' naar aanleiding van de Kamermotie door lid Hagen (D66).

Voortgang november 2022:

Deze actie is samengevoegd en opgenomen onder actiepunt 1.5, en zal in de volgende rapportage als zodanig worden weergegeven.

3.7 Seaspray onderzoek

- Ambitie: Onderzoek naar werking en effecten van seaspray-effect PFAS in kustgebieden
- Korte termijn: Inventariseren welke onderzoeken al lopen en wat voor onderzoeken voorheen al zijn uitgevoerd; op basis daarvan beslissen tot nieuwe onderzoeksopdracht.
- Trekker: Provincie Zeeland (Provincie Noord-Holland vanuit samenwerkende kustprovincies)

Voortgang juni 2022:

Aan de VU is opdracht verleend om vooronderzoek uit te voeren om kennis te nemen van de laatste wetenschappelijke inzichten en beeld te krijgen op welke manier seaspray kan worden gemonitord. Het resultaat van dit vooronderzoek en voorstel voor feitelijk (uitvoerend) vervolg volgt in de zomer van 2022. Dit gebeurt in samenwerking met andere kustprovincies en Rijkswaterstaat.

Voortgang november 2022:

De VU heeft begin november een eerste conceptrapportage opgeleverd. Naast meer inzicht in seaspray en PFAS, is het nevendoeel van de samenwerkende provincies en Rijkswaterstaat om op basis van dit vooronderzoek een onderzoeksvraag te formuleren waarvan metingen en onderzoek naar PFAS in seaspray kunnen worden uitgevoerd. Betrokken partijen gaan eind november hier verder over in gesprek.

Spoor 4: Communicatie

4.1 Hoogambtelijk overleg Vlaanderen-Nederland

- Ambitie: afstemming coördinatoren met Vlaamse opdrachthouder, bespreken voortgang, op de hoogte brengen van ontwikkelingen in NL/Vlaanderen.
- Deelnemers: de beide PFAS-coördinatoren en de Vlaamse opdrachthouder (in de toekomst mogelijk hoog ambtelijk aangevuld met vertegenwoordigers VMM en OVAM).
- Korte termijn: eerste overleg vrijdag 22 april.

Voortgang juni 2022:

De coördinatoren hebben inmiddels meermaals overleg gehad met de Vlaamse PFAS-opdrachthouder dhr. Karl Vrancken. Deze overleggen worden vanuit beide kanten als zeer constructief ervaren. Hier wisselden zij onder meer kennis uit over de Nederlandse en Vlaamse aanpak, en zorgen daarnaast voor verbinding tussen beide landen. Na de zomer zal een werkbezoek naar Antwerpen plaats vinden.

De opdracht van de Vlaamse regering aan Karl Vrancken is inmiddels verlengd tot het einde van het jaar, zodat de goede samenwerking kan worden voortgezet, ook op langere termijn zal de samenwerking prioriteit houden.

Voortgang november 2022:

De afstemming tussen de coördinatoren loopt voorspoedig en er is op meerdere momenten telefonisch of digitaal overleg gevoerd. Eind augustus troffen zij elkaar fysiek tijdens de kennisuitwisseling in Antwerpen. Voor begin december staat er nogmaals een bezoek in Antwerpen gepland. Tussentijds vindt er waar nodig daarnaast bestuurlijke afstemming plaats.

Daarnaast vond er op 8 november hoogambtelijk overleg plaats tussen vertegenwoordigers van de Nederlandse en Vlaamse overheid. Tijdens dit overleg kwamen een aantal actuele PFAS-zaken aan bod, onder meer de ontwikkelingen rondom Indaver en daarnaast werd ook een toelichting op het Vlaamse PFAS-handelingskader geboden. De gesprekken verlopen in goede constructieve sfeer.

4.2 Bestuurlijk overleg IenW / LNV / VWS

- Ambitie: Afstemming interdepartementale zaken binnen het PFAS-dossier; onder meer voor voedselveiligheid, natuurontwikkeling, gezondheidsonderzoeken (GGD). Opschalen waar mogelijk.
- Korte termijn: eerstvolgende overleg dinsdag 12 april.

Voortgang juni 2022:

Liz van Duin staat vanuit haar rol als coördinator voor de PFAS-zaken in goed contact met haar collega's van VWS en LNV. Zij voeren regelmatig overleg waarbij onder andere gesproken wordt over de doorvertaling van het voedselveiligheidsonderzoek naar de commerciële vangst, het EFSA vervolgtraject met het RIVM en de inzet in de verschillende Europese gremia.

Voortgang november 2022

Als onderdeel van actiepunten 2.1 *Vermindering blootstelling aan PFAS zal een bestuurlijke stuurgroep worden samengesteld met een afvaardiging vanuit IenW, LNV en VWS. Deze actie wordt in de volgende voortgangsrapportage opgenomen onder punt 2.1.*

4.3 Bestuurlijk regionaal overleg

- Ambitie: Afstemming en informeren door PFAS-coördinatoren met de verschillende regiobestuurders. Bespreken voortgang van acties en impact in Zeeland.
Deelnemers: de twee coördinatoren, bestuurders van de provincie Zeeland en de betreffende gemeenten (Hulst, Terneuzen, Sluis, Reimerswaal, Kapelle, Borsele, Vlissingen, Veere), Waterschap, RWS-ZD.
- Korte termijn: op 24 mei, betreffende uitslag voedselveiligheid onderzoek. VWS sluit ook aan.
- Frequentie: 1x per 6 weken

Voortgang juni 2022:

Op 24 mei 2022 heeft bestuurlijk overleg met portefeuillehouders en een aantal ambtelijke vertegenwoordigers plaatsgevonden. Toegelicht zijn de aanvullende inspanningen samen met Vlaanderen, de actie van de coördinatoren om verhaal van schade te verkennen en de inzet op heldere communicatie. Ook zijn de zwemwater- en voedselveiligheidsonderzoeken toegelicht. Ingegaan is op een aantal lokale aandachtspunten en het belang om gezamenlijk actief de communicatie op te pakken. Gemeentelijke bestuurders hebben aangeboden hier ook een actieve rol in te willen vervullen.

Tot slot is afgesproken dat er voor gemeenteraadsleden een informerende webinar over de PFAS-problematiek zal worden georganiseerd, vanwege de informatiebehoefte in verschillende gemeenteraden. Direct na de zomer zal een volgende bestuurlijk overleg plaatsvinden.

Voortgang november 2022:

Na de zomer heeft er nog geen nieuw bestuurlijk regionaal overleg plaats gevonden. Dit wordt momenteel gepland voor december 2022. Op 13 juli 2022 is naar aanleiding van afspraken uit het vorige bestuurlijk regionaal overleg een webinar georganiseerd over de PFAS-aanpak in Zeeland gericht op raadsleden van gemeenten langs de Westerschelde en Kanaal Gent-Terneuzen. Daarnaast heeft Maarten de Hoog als coördinator, in samenwerking met RWS-ZD, op vraag van de gemeenteraden van Hulst en Terneuzen daar tijdens speciale informatiesessies een presentatie verzorgd.

4.4 Communicatiekanalen

- Inrichten website met daarop planning/uitkomsten (bijvoorbeeld site PFAS Zeeland?)
- Planning en afstemming persmomenten

Voortgang juni 2022:

Bij de gepubliceerde onderzoeken rondom zwemwater en voedselveiligheid zijn persmomenten en de inhoud van persberichten vooraf afgestemd. Er wordt in juni een overleg gepland met de communicatiemedewerkers van de Westerscheldegemeenten en GGD over reguliere afstemming over dit onderwerp.

Provincie Zeeland organiseert i.s.m. Rijkswaterstaat in juli een webinar over PFAS, waarin dieper ingegaan wordt op de PFAS problematiek en waarbij de coördinatoren Maarten de Hoog en Liz van Duin aan het woord komen en vertellen over hun aanpak om PFAS terug te dringen.

Ook wordt er gekeken naar verdere manieren om inwoners en toeristen te informeren over het niet eten van vis uit de Westerschelde.

Voortgang november 2022:

Op www.zeeland.nl/pfas is relevante informatie over het PFAS-dossier, zoals nieuw verschenen rapporten en het webinar van afgelopen juli te vinden. Vanuit de Provincie vindt regelmatig communicatie-overleg plaats met RWS-ZD en de GGD. Ook is overleg geweest met de communicatiemedewerkers van de Westerscheldegemeenten, RWS-ZD en GGD. Daarin is gesproken over de behoefte van de gemeenten aan informatievoorziening. Wanneer zij vragen hebben over communicatie of er relevante ontwikkelingen zijn worden die met deze groep gedeeld. Wanneer er behoefte aan is, wordt opnieuw een breed communicatieoverleg gepland.

Ook is gesproken over nut en noodzaak van het nog actiever informeren van inwoners en toeristen over het niet eten van vis uit de Westerschelde. De gemeente Borsele heeft een flyer gemaakt die gebruikt kan worden om toeristen te informeren. Gemeenten hebben aangegeven geen signalen te hebben ontvangen dat behoefte is aan het plaatsen van bijvoorbeeld borden langs de Westerschelde. Gemeenten zullen inwoners die meer willen weten of ondernemers die hun klanten willen informeren wijzen op de informatie op www.zeeland.nl/pfas.

Daarnaast heeft het ministerie van IenW samen met de Vlaamse PFAS-coördinator een podcast opgenomen, waarin wordt stil gestaan bij de parallellen en verschillen tussen beide landen in de aanpak van PFAS.

4.5 Opzet Dashboard PFAS

- Ambitie: Dashboard waarmee ontwikkeling van PFAS in de Westerschelde en het Kanaal Gent-Terneuzen inzichtelijk wordt gemaakt voor een geïnteresseerd publiek.
- Korte termijn: Sessie in mei organiseren tussen inhoudelijk betrokkenen, dataspecialisten en dashboardontwikkelaar.
- Trekker: Provincie Zeeland

Voortgang juni 2022:

De Provincie Zeeland heeft de wens om een dashboard te ontwikkelen en onderzoekt de mogelijkheden om verschillende gegevens via een kaart te publiceren. Binnenkort wordt de GIS-kaart met resultaten van de grondwatermonitoring online gepubliceerd. Het is ook de bedoeling om de resultaten van het voedselveiligheidsonderzoek via de kaart te presenteren.

Voortgang november 2022:

De Provincie Zeeland maakt gebruik van Rijkswaterstaat-data om verschillende gegevens via een kaart te publiceren en voor een breed publiek de ontwikkeling van PFAS-waarden in de Westerschelde en Kanaal Gent-Terneuzen inzichtelijk te maken. RWS-ZD zal hiervoor ieder kwartaal gegevens aanleveren en de Provincie Zeeland zorgt voor de verwerking in het dashboard. Er zal naar verwachting uiterlijk begin december een eerste versie worden gepubliceerd. Nadere afstemming over data-uitwisseling vindt plaats om tot verdere optimalisaties te komen.